

Západoindické prostředí jako líheň prózy

Vladimír Klíma

Více než půl tisíciletí nás dělí od epochy mořeplavců, kteří plavbou do Indie směrem na západ zahájili novověk. V anglosaském prostředí se, jak známo, dodnes používá přívlastek „západoindický“, ačkoli skutečná Indie se rozprostírá daleko odtud – mnohem dál, než si představoval Kryštof Kolumbus. Slavný Janovan ve službách španělského království se už nedožil krvavé honby za zlatem ani přílivu zotročených Afričanů na nově zakládané plantáže, kteří měli nahradit Indiány, již na zničující dřinu fyzicky nestačili.

Španělská nadvláda v následujících stoletích postupně slábla v bojích s dalšími evropskými rivaly. Již za vlády francouzského císaře Napoleona I. se na třetině ostrova Hispañola osamostatnil černošský stát Haiti (1804), kdežto na jeho zbývající části vznikla nedlouho na to Dominikánská republika (1821), kde se dodnes mluví španělsky stejně jako na Kubě, na Portoriku a ve většině jihoamerických zemí. K francouzským zámořským územím (departementům) patří naproti tomu Francouzská Guyana a ostrovy Martinique a Guadeloupe.

(Dříve Britská) Guyana je však anglofonní. Kromě ní leží na severu Jižní Ameriky i Nizozemská Guyana (nyní Surinamská republika), jejíž území získali Holanďané roku 1667. Nizozemskému království náleží stále také Nizozemské Antily, z nichž nejznámější jsou ostrovy Curaçao, Bonaire a Aruba, tvořící dnes zámořské území s vnitřní autonomií. K významným

západoindickým anglofonním ostrovům patří mimo jiné Jamajka, Barbados, Svatá Lucie a Trinidad a Tobago.

Karibik je tedy jazykově, etnicky a kulturně velmi pestrý. Do oblasti se v koloniálním období i později stěhovali lidé z Indie, Číny, Indonésie, někdejší Indočíny a dalších asijských zemí. Vnášeli sem vlastní víru, pověry, tradice, obřady a zvyky. Některé náboženské kultury sem byly přeneseny z tropické Afriky. Z Beninu (dříve Dohome) například pochází vúdú, které uctívá hadího boha Damballu, na Jamajku a Trinidad zase pronikl hromovládce Šango, původně uctíváný především Joruby v jihozápadní Nigérii.

Psaná literární tvorba se v karibské oblasti začala rozvíjet teprve zhruba před sto lety. Autory raných, technicky ještě poměrně nevyspělých básní, próz a esejů s kulturně-propagační, folklorní i autobiografickou tematikou byli především studenti. Jejich texty vycházely v průkopnických časopisech na Portoriku (*Revista de las Antillas*, 1913–1915), na Kubě (*Revista de Avance*, 1927–1930), na Haiti (*Revue Indigène*, od 1927), na Trinidadu (*Trinidad*, 1929–1930; *Beacon*, 1931–1933, 1939), na Barbadosu (*Forum Quarterly*, 1931–1934, *Forum Magazine*, 1943–1945, *Bim*, 1942), na ostrově Martinique (*Tropiques*, 1941–1945), na Jamajce (*Focus*, 1943, 1948, 1956, 1960), v (tehdejší Britské) Guyaně (*Kyk-over-al*, 1945–1961), v Surinamu (*Foetoeboi*, 1946–1956), na Kubě (*Nuestro Tiempo*, 1954–1959), v Do-

-minikánské republice (*Brigadas Dominicanas*, 1962) i jinde. Mimořádný význam pro kultivování literární tvorby z Antil a pro její propagaci v zámoří mělo jediné číslo revue *Défense Légitime* (Paříž 1932) a později i sbírky rozhlasových pořadů BBC *Caribbean Voices* (Karibské hlasy, 1945–1958). Bylo to právě tehdy – v meziválečném, válečném a těsně poválečném období –, kdy se v Karibiku rodil a rozvíjel moderní umělecký výraz.

V silné mezinárodní konkurenci se samozřejmě autoři snažili prosadit karibská specifika. V literárních dílech některých rodáků z Karibiku, kteří odešli do USA, Velké Británie či jinam, nicméně slábla karibská tematika s tím, jak ztráceli fyzický kontakt s ostrovní vlastí. Básníku či spisovateli přes výhodu velkého světového jazyka hrozilo, že se stane dvojnásobně okrajovým. Nemohl si zajistit a udržet vlastní publikum ve vlasti, neboť tam se četlo málo a knihy a časopisy byly poměrně nákladné. Zároveň v rámci velkých západních literatur, v nichž o publicitu, slávu a honoráře soutěžil s mnoha konkurenty, upoutával především svým cizokrajným původem. V širším euroamerickém lite-

rárním kontextu býval západoindický anglofonní autor „hostem“ a kritika ho tedy vnímala spíš jako kuriozitu. Největší mezinárodní věhlas si získali především dva představitelé západoindické anglicky psané literatury – básník Derek Walcott (1930) ze Svaté Lucie a trinidadský prozaik Vidiadhar Surajprasad Naipaul (1931). Oba dva jsou držitelé Nobelovy ceny.

Po válce se začal poznenáhlu měnit námět a tón literární tvorby. Úspěšný emancipační vývoj Afroameričanů v USA vzal jejich druhům z Karibiku téma, které dominovalo v literární produkci první poloviny 20. století. Zmizely koloniální říše, byla odstraněna dlouholetá rasová diskriminace, a nebělošští literáti tak ztráceli terč, na který předtím často a s chutí mířili. Přítomný soubor západoindických povídek však představuje spíše starší autorskou generaci, pociťující ještě často potřebu vymezovat se v tomto duchu. Nepočítáme-li básnickou antologii *Karibský maják* (1987), pak se díky následujícímu bloku povídek dostává českému čtenáři do rukou první rozsáhlejší ukázka z tvorby autorů Západní Indie.